

AVSLÖJA HETERONORMEN!

SFQ - Sveriges förenade HBTQ-studenter är en organisation som arbetar för att dels samla och stärka hbtq-studenter vid Sveriges universitet och högskolor, dels påverka universitet och högskolor samt studentkårer hos dessa, och dels delta i nationell utbildningspolitik med fokus på hbtq-perspektiv och normkritik.

Håbeteku Göteborg är en lokalavdelning i SFQ och har funnits sedan någon gång på 1990-talet (först under namnet Gaystudenter). Håbetekus verksamhet är dels socialt, dels påverkansarbete, och målet är en högre utbildning fri från heteronormativitet: en utbildning där alla oavsett kön, könsidentitet, könsuttryck och sexualitet mår bra och där alla grupper får utrymme och synliggörs i undervisningen. Håbeteku understryker vikten av normkritik och kompetens om hbtq-personers livsvillkor i klientorienterade utbildningar.

Håbetekus styrelse 2012-2013 har sammanställt rapporten och har bestått av:

Magdalena Druid

Antonnika Perttula

Inger Sandell

Pom Sandhagen

Pernilla Sivenbring

Peter Wejmo

Ett stort tack till Sam Bäfvenberg för korrekturläsning och kommentarer, och ett stort tack till alla som delat med sig av sina erfarenheter.

Vid frågor, kontakta Antonnika Perttula: a.perttula@hbtqstudenterna.se.

Håbeteku Göteborg
hbtqstudent@gmail.com

Sveriges förenade HBTQ-studenter - SFQ
info@hbtqstudenterna.se

Göteborg 2013

Innehållsförteckning

Begrepp.....	6
Introduktion.....	8
Bakgrund.....	8
Tidigare studier.....	9
Syfte.....	9
Metod.....	10
Resultat.....	11
Homofobi.....	11
Antagen heterosexualitet.....	14
Kön och trans.....	17
Det förbjudna pronomenet.....	19
Normer kring kroppen och dess utveckling.....	20
Undermåligt implementerad feminism.....	22
Den obligatoriska föreläsningen om genus och hbtq.....	23
Vem skrattar mest?.....	24
Heteronormativitet i allmänhet.....	25
Diskussion.....	26
Slutord.....	29
Förslag och tips.....	30
Referenser.....	31

Begrepp

Alla definitioner, förutom 'Normer' och 'Normkritik', är tagna direkt från RFSL:s hemsida. (www.rfsl.se)

Heteronormativitet: Enligt heteronormen förväntas människor vara antingen kvinna eller man och ingenting annat, och man talar om dessa två som motsatta kön. Kvinnor och män förväntas vara olika; feminina respektive maskulina. Alla förväntas vara heterosexuella och eftersträva monogama parförhållanden. Att följa eller inte uppenbart avvika från normen ger ekonomiska, politiska och sociala fördelar.

Cisperson: En person vars juridiska kön, biologiska kön, könsidentitet och könsuttryck är linjärt, hänger ihop och alltid har hängt ihop enligt normen. Exempelvis en person som föds med penis, ser sig själv som kille och har könet man registrerat som kön i folkbokföringen. Ordet rör könsidentitet och könsuttryck och har ingenting med sexuell läggning att göra. Cis är latin för 'på samma sida'.

Transperson: Transperson är ett paraplybegrepp. Med transpersoner menas oftast personer som genom sina könsuttryck och/eller könsidentiteter avviker från könsnormen. Det kan till exempel vara transvestiter, transgenderister, dragkings/dragqueens, transsexuella, intergender och intersexuella. Begreppet är inte tvingande; det står var och en fritt att definiera sig som transperson eller inte. Transpersoner kan uppfatta sig varandes män, kvinnor, både man/och kvinna eller neutrala, oberoende av om deras biologiska kön och juridiska kön är manligt eller kvinnligt. Transpersoner kan också välja att inte definiera sitt kön alls.

Kön: Begreppet kön är en socialt konstruerad kategori som används för att dela in människor i grupperna kvinnor och män. Kön kan delas in i fyra olika delar:

Biologiskt kön - Definieras utifrån inre och yttre könsorgan, könskromosomer och hormon-nivåer. Biologiskt kön avgörs av hur den fysiska kroppen ser ut.

Juridiskt kön - Det kön som står registrerat i folkbokföringen, pass eller legitimation. Juridiskt kön framgår också av den näst sista siffran i svenska personnummer. I Sverige finns bara två juridiska kön: man eller kvinna. Alla barn som föds tilldelas ett juridiskt kön baserat på ens biologiska kön.

Könsidentitet/mentalt kön - En persons självupplevda kön, det vill säga det kön en person känner dig som. Ingen utom personen själv kan bestämma detta och var och en har rätt att själva avgöra vilken könsidentitet en har.

Könsuttryck - Hur en person uttrycker sitt kön. Det görs till exempel genom kläder, kroppsspråk, frisyra, smink, socialt beteende och röst.

Intersex: Ett stort antal olika tillstånd och diagnoser samlas under detta begrepp. Kortfattat en person med ett medfött tillstånd i vilket könskromosomerna, könskörtlarna (testiklar eller äggstockar) eller könsorganens utveckling är atypisk. 'Inter' betyder 'mellan' på latin och 'sexus' betyder 'kön'. Intersexuell betyder således 'mellan könen'.

Queer: Ett brett begrepp som kan betyda flera olika saker men i grunden är ett ifrågasättande av heteronormen. Många ser sin könsidentitet och/eller sin sexualitet som queer. Queer kan innebära en önskan att inkludera alla kön och sexualiteter eller att inte behöva identifiera/definiera sig.

Normer: Förväntningar och ideal som handlar om vad som är önskvärt och positivt i vårt samhälle och vad som inte är det. Normer är ofta osynliga och synliggörs först när någon bryter mot dem. Exempel på normer är heteronormen, vithetsnormen och alkoholnormen.

Normkritik: Ett sätt att arbeta på och tänka på där fokus ligger på normer och deras ursprung och inte på det som anses vara avvikande.

Introduktion

Under hösten 2011 startade Håbeteku en kampanj vid namn *Avslöja heteronormen på GU och Chalmers* med anledning av att många studenter kontaktat Håbeteku och velat berätta om heteronormativa inslag som de uppmärksammat i sina utbildningar, antingen i studiemiljön eller i utbildningarnas innehåll. Håbetekus styrelse 2011-2012 beslutade att göra en sammanställning av dessa berättelser för att kunna ge studenter möjlighet att dela med sig av sina vardagliga upplevelser av hur heteronormen påverkar utbildningen.

Kampanjen har pågått i Göteborg i 1,5 år och sammanlagt har det kommit in berättelser från 22 studenter vid Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola. Kampanjen fortsätter på nationell nivå under hela 2013.

Bakgrund

Jämfört med heterosexuella lider homo- och bisexuella i mycket högre grad av psykisk och fysisk ohälsa, enligt Ungdomsstyrelsens rapport *Hon, hen, han* från 2010. Ungefär var fjärde ung transperson har någon gång försökt ta sitt liv och hbtq-personer drabbas oftare än andra av våld, hot och annan kränkande behandling. Detta är ett direkt resultat av ett heteronormativt, uteslutande och diskriminerande samhälle med snäva normer att passa in i, vilket leder till att de som bryter mot heteronormen utsätts för fördomar och ibland hatbrott.

Heteronormen råder även på universitetet. Sveriges förenade HBTQ-studenter vet att utbildningar utgår från hetero- och cisnormer vilket drabbar studenter som står utanför dessa: Sveriges universitet och högskolor är inte alltid trygga platser för hbtq-personer. Kurslitteraturen, undervisningen och jargongen bland anställda och studenter präglas ofta av heteronormen. Heteronormativa utbildningar gör att vissa grupper osynliggörs och att studenter inte får tillräckliga kunskaper om normkritik eller hbtq-personers livsvillkor. Studenter med kunskap i dessa frågor blir tvungna att utbilda sina klasser och föreläsare:

Vår utbildning är heteronormativ, vi får ständigt bemöta och utbilda kursare, föreläsare och annan personal.

Vi utbildar oss för att kunna bemöta patienter, brukare och elever, men detta innefattar inte hbtq-personer.

Alla ska ha rätt till att ha bland annat lärare, vårdpersonal, socionomer och jurister som genom sina högskoleutbildningar har fått kunskaper att bemöta alla människor utan begränsande normer och antaganden.

Både Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola har värdegrundsdokument där en god arbetsmiljö för alla anställda och studenter är något som eftersträvas och båda lyder under

diskrimineringslagen samt högskolelagen (Göteborgs universitet, 2010; Chalmers tekniska högskola, 2013). Dock syns en oförståelse för vad 'könsöverskridande identitet eller uttryck', som det heter i diskrimineringslagen, innebär då Chalmers tekniska högskola exempelvis skriver i sin arbetsordning (Chalmers tekniska högskola, 2013) att '[a]ll undervisning skall ha ett sådant innehåll och en sådan uppläggning att den är stimulerande ... för både kvinnliga och manliga studenter'. Göteborgs universitets nuvarande likabehandlingsplan använder uttryck som 'de båda könen' efter att ha nämnt 'könsöverskridande identitet eller uttryck' i början av dokumentet. En ny likabehandlingsplan för Göteborgs universitet utformas under 2013. Håbeteku har fått ta del av utkastet 'Förslag till Policy och handlingsplan avseende jämställdhet och likabehandling samt förslag till Handlingsplan för breddad rekrytering' vid Göteborgs universitet efter att universitetets likabehandlingssamordnare bett om synpunkter på detta. Önskan är att implementeringen av den nya likabehandlingsplanen sker på ett mer tillfredsställande sätt än vad som hittills varit fallet.

Tidigare studier

2003 genomfördes ett projekt, HoBiGU - homo- och bisexuella studenter vid Göteborgs universitet, med stöd från Göteborgs universitets studentkårer och Filosofiska Fakulteternas Studentkår (Wiktorsson & Rothelius, 2003). Projektet samlade tidigare studier och undersökningar av homo- och bisexuella studenters situation inom universitetsvärlden och intervjuade sedan 17 homo- och bisexuella studenter angående studiemiljön vid Göteborgs universitet. Rapporten, *Talande tystnad*, konstaterade bland annat att andra identiteter än den heterosexuella osynliggjordes på universitetet: i kursinnehåll, på föreläsningar och i den sociala samvaron. Det förekom också att homosexualitet i vissa fall behandlades som personlighetsstörning eller i samband med pedofili i undervisningen.

Enligt Sveriges förenade studentkårers rapport *Klara dig själv* (2008) funderar homo- och bisexuella studenter oftare på att hoppa av sina utbildningar än heterosexuella. De uppger att de är mer stressade, känner att det är svårt att passa in och att de blir negativt särbehandlade.

Dessa tidigare rapporter (Wiktorsson & Rothelius, 2003; SFS, 2008) har fokuserat på sexuell identitet men inte på könsidentitet eller könsuttryck vilka finns med som viktiga komponenter i berättelserna i *Avslöja heteronormen på GU och Chalmers*.

Syfte

Syftet med kampanjen *Avslöja heteronormen på GU och Chalmers* är att belysa hur hetero- och cisnormer påverkar utbildningsinnehållet och studie- och arbetsmiljön på Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola. Berättelserna kan lyfta fram betydelsen av normkritik och kunskap om hbtq, för att skapa en bra studiemiljö och öka kvaliteten i högre utbildning. Därutöver är syftet att ge förslag till en handlingsplan för ett studie- och arbetsklimat där normer kring sexualitet och kön inte begränsar någons liv, och för en utbildning som ger studenter i Göteborg de färdigheter och kunskaper de behöver för att bemöta verkligheten.

Metod

Studenter vid Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola uppmanades att skriva ner sina erfarenheter och upplevelser av heteronormen i sina utbildningar och mejla dem till Håbeteku. Målgruppen nåddes med affischer på olika institutioner samt via sociala medier och muntlig kommunikation.

Kampanjen pågick från och med januari 2012 till och med april 2013. Under perioden delade 22 studenter anonymt med sig av sina erfarenheter i berättelseform, vilka sedan sammanställdes av Håbeteku. Det framgår inte alltid vilken institution studenterna har erfarenheter ifrån och därför går det inte att säga i fall berättelserna kan ses som representativa för hela Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola.

Många berättelser talar för sig själva och tolkningen har då i många fall har utelämnats. I sammanställningen gjordes inga språkliga ändringar men namn och titlar samt pronomen anonymiserades till det könsneutrala pronomenet hen.

Resultat

Homofobi

När jag började läkarprogrammet hösten 2010 så blev jag addad på Facebook av en person. Jag hade ett foto på min sambo i albumet där; och det var antagligen så hen fick reda på att jag var gay. Hen satte första veckan i skolan igång med att sprida ut över hela klassen att jag var gay, ett utpekande som jag definitivt inte upplevde som behagligt: att få mitt privatliv uthängt till allmän beskådan inför människor jag inte kände, och som definitivt inte verkade vänligt inställda var direkt obehagligt.

Efter det följde en mängd andra uttalanden från studenter i samma klass, i stil med:

- Jag tror han vill ligga med mig; det vill dom ju alltid, det vet man ju hur de är, såna där.
- Är han kompis med den killen på facebook? Jaja, de har väl haft sex... höhöbö...
- Gamla surbög
- Bögjävel
- Jävla fikus
- Jag tycker det ska bli jävligt jobbigt att jobba ihop med en bög
- Jag tycker inte att homosexuella borde få jobba som läkare
- Asså, jag fattar inte vad en bög gör på läkarlinjen
- Bög, bög, vi har en bög här

När jag satt i föreläsningssalen och... tja, tittade ut över föreläsningssalen....? antogs jag 'spana på killarna'. De pratade ofta om hur gärna de skulle vilja 'slå den jäveln', eller 'trycka till honom'.

Jag lärde mig också att inte lämna mina tillhörigheter obevakade ens i fem minuter; efter att mina glasögon försvunnit i en paus mellan föreläsningarna hittade jag dem sönderridna under en stolsrad. Jag blev efter det försiktig med att lämna saker obevakade, men ett par månader senare slarvade jag och lämnade min vinterjacka obevakad i fem minuter för ett toalettbesök, och när jag kommer hem ett par timmar senare upptäcker jag att någon har kladdat ner kragen på den med bläck.

När jag precis hade fått glasögonen förstörda, kontaktade jag SAKS för att få dem att agera mot det här; och fick ett ytterst märkligt bemötande. Jag redogjorde ... så detaljerat jag kunde för det som hade hänt; något jag kunde göra eftersom jag alltid dokumenterar väl och skrivit ner det som hänt samma dag.

[Personen som studenten hade kontakt med] satt större delen av tiden och stirrade nervöst på mig som om jag vore en rymdvarelse; och ifrågasatte i princip allt jag sa: hen ifrågasatte om jag hade hört rätt när folk kallade mig bögjävel och andra otrevligheter, hen ifrågasatte till och med om glasögonen inte kunde ha gått sönder av en olyckshändelse etc. (de var sönderknycklade till oigenkännlighet). Till slut blev jag förbannad: uppenbarligen ville hen inte tro på ett ord av det jag sade, så jag tog med förstörda glasögon och jacka till samtalet på Akademihälsan som följde, och visade upp dem för dem där.

Med på samtalet var även den kursansvarige.

Jag redogjorde för vad som hade hänt, och föreslog att Sahlgrenska akademien kunde gå in med en föreläsning om HBT-frågor för att höja kunskapsnivån och förbättra attityderna en smula (vilket möttes med ett hummande) och avslutade med att konstatera att det uppenbarligen fanns människor i klassen som inte tålde homosexuella överhuvudtaget. På detta fick jag till svar: 'Nä, man måste ju inte gilla allt'.

När samtalet var slut gick jag ut strax innan de andra; ... och stod i trapphuset på våningen under Akademihälsan. Då kommer de jag nyss talat med ut, och en av dem fäller kommentaren: 'Nä, jag tror inte på det här, jag tror bara det är dom som försöker få in sina frågor på universitetet'. Tydligt omedvetna om att jag stod där.

Ungefär en månad efter det sista samtalet på Akademihälsan hände så något intressant: en av personerna som har verbalt trakasserat mig stod och pratade med en annan om hur jag hade klagat och tyckt att de skulle få föreläsningar om homosexualitet, vänder sig och tittar på mig ... och hänskattar...? Jag hade för mig att innehållet i samtal på Akademihälsan var belagda med tystnadsplikt? Att döma av den kommentaren verkar de ha tagit ganska lätt på den saken ...

Även utbytesstudenter har blivit utsatta för homofobiska kränkningar.

Jag tänkte se mer av Sverige och tillsammans med min flickvän anmälde jag mig till en lapplandresa speciell för studenter. Men genom resan kände jag mig inte trygg alls. Jag vet inte precis vad det var som hände när vi sov i bussen genom resan, om jag kramade min flickvän eller något. Men det var inte mycket alls. Tyvärr en grupp andra utbytesstudenter tänkte inte det. I deras modersmål pratade dom om 'those fucking dykes'... Värsta av allt var, att dom bara pratade i deras språk och jag förstår ingenting. Men min flickvän gjorde det, bleknade och översatt allt för mig. Det var första gången jag var verkligen oroligt att någon kunde vara aggressiv mot oss. Men dom bara fortsatte att prata dumt och log i vår riktning.

Studentens flickvän som förstod språket återger kommentaren i sin helhet:

'Har du sett att vi sov bredvid sådana jävla flator? Jag kunde inte sova alls på den här bussen, och så fanns det sådana jävla flator bredvid också! Har du sett dem?'

Jag minns inte precis hur mycket svar personen fick, men om det var någon som svarade så var det inte mycket. Det var ingen som mottalade personen heller.

Många studenter har reagerat på osynliggöranden, ifrågasättanden och kränkningar i utbildningsinnehållet.

Vi pratar om Sveriges historia och är just i elevtal när alla måste föreställa en tema när det händer igen: Dom pratar om drottning Kristina och att hon inte har gift sig och kanske var lesbisk. Men 'a concept of modernity shall not be applied to past time'. Jag bara satt där helt

chockad och kunde säga ingenting alls. Ingen annan gjorde det heller. Inte ens läraren sa att det inte är rätt att ge någon en etikett om den person ha inte använd den själv. Men ingenting. Så tror faktiskt många att vara lesbisk är en modern idé ... Men som jag måste lära mig här, är jag en helt ny idé, existerar inte verkligen, har ingen historia och måste vara förolämpade.

Flera teologistudenter vittnar om konfessionell undervisning kring homosexualitet. Här kan en fråga sig om kursansvariga och föreläsare levt upp till universitets ideal om en kritisk och fri diskussion.

Lektionen handlar om bland annat äktenskap och otrohet i Bibeln. Läraren säger: Jesus nämner inte homosexualitet. Men när hen nämner äktenskap så refererar hen tillbaka till skapelsen och till att människan från början skapats manliga och kvinnliga, och därför ska man tolka äktenskapet som gjort för man och kvinna, inte för samkönade. Halvroligt för homosexuella personer i det klassrummet. hen nämner i en bisats att det finns andra tolkningar, men inte hur de ser ut!

När jag läste nya testamentet med grekiska så hölls en hel föreläsning om homosexualitet. Denna föreläsning var rent konfessionell och var inte neutral till om bibeln fördömer homosexualitet eller inte. Efter att läraren berättat för hela klassen att homosexualitet enligt nya testamentet är fel så frågar jag och en annan student om det inte finns något annat sätt att tolka texten. Svaret blir nej. När vi själva för fram alternativa tolkningsmöjligheter så får vi svaret: Ja, så kanske man möjligen kan tolka det... Frågan man ställer sig kring detta är ju om det inte tillhör universitetsvärldens grund att ställa sig kritisk till information och fakta och att det bör framföras alternativa tolkningar om sådana finns.

Heteronormen återskapas i hög grad även i kurslitteraturen. Nedan följer ett utdrag från kurslitteratur för Psykologi med inriktning mot sexologi.

Westpahl, O. (2010). *Pubertetsutveckling*. I Lundberg, P. O. & Löfgren-Mårtensson, L. (Red.) *Sexologi*.

'Avvikelser från den normala puberteten'

'Ungdomar med en sen pubertet har inte sällan svårigheter med sin sexuella identitet. De känner sig utanför kamratkretsen under en uppväxtperiod då man naturligt brukar ta de första närmare kontakterna med det andra könet.'

En psykologstudent berättar om kurslitteraturen under första terminen på psykologprogrammet.

Boken 0-20 år i psykoanalytiska perspektiv ingår som obligatorisk kurslitteratur på utvecklingspsykologi-kursen. Den beskriver män som aktiva, penetrerande och kvinnor som passiva. Jag läste bara ett kapitel (det som vi hade seminarium på), om den oidipala fasen. I det kapitlet stod det om att heterosexualitet är en av vinsterna med ett 'lyckat' oidipus/electrakomplex. Det stod även

att vid negativt oedipuskomplex (då kärleksobjektet är föräldern av samma kön) riskerar pojken att 'nöja sig med passiva driftsmål' och får en fixering i den anala fasen.

Nedan följer ett utdrag från kurslitteratur för en annan kurs under första terminen på psykologprogrammet.

Månsson, S.-A. & Daneback, K. Sexualiteten i en friare skepnad? Om det sexuella begärets riktning bland unga.

'Utbudet och möjligheterna när det gäller sexuella livsstilar och identiteter är just nu större än någonsin. 'Queer', 'bi', 'trans', 'crip' – vad ska man välja?'

Antagen heterosexualitet

På ett seminarium sa vår lärare till två killar som skulle göra en studie om dejtingsajter; Har ni funderat på att dejta varsin tjej själva? Detta var på ett skämtsamt sätt, men trots detta så är det svårt i ett sånt fall att påpeka att man inte dejtar tjejer om nu så skulle vara fallet.

Jag har varit med om otaliga gånger att lärare förutsätter elevers sexualitet, föreläser med en underförstått heteronormativ ton, och att akademiska texter/litteratur som undersökt heterosexuella par inte förtydligat detta, utan det har bara varit självklart att paren är heterosexuella.

På samma sätt som i skolvärlden är lärarutbildningen en plats där hbtq-personer och hbtq-erfarenheter osynliggörs. Det är upp till den enskilde studenten att uppmärksamma normativt tänkande. Det sker inte från lärarbåll. Mest har det märkts genom att jag ständigt känner mig som en minoritet. Kanske beror det på att bara de heterosexuella lärarstudenter pratar om sina liv och erfarenheter och därmed är öppna med sin läggning. Men det beror nog till stor del också på att lärarna verkar anta att alla studenter är just heterosexuella och därmed bara ger utrymme för sådana erfarenheter och berättelser. Märkligt nog har jag faktiskt aldrig haft en öppen ickeheterosexuell kurskamrat på någon lärarkurs vilket får mig att undra vad universitetet gör för

att synliggöra hbtq-frågor och för att motverka heteronormen för det kan ju inte vara så att enbart heterosexuella människor utbildar sig till lärare.

Ett par lektionstillfällen skulle ägnas åt Shakespeares sonetter och de metafysiska poeternas kärleksdikter. I sina kommentarer och analyser utgick läraren till stor del från elevernas förmodat heterosexuella reaktioner på kärleksdikterna. Ett av de mest osynliggörande tillfällena var när läraren uttryckligen vände sig till kvinnorna i klassen och apropå en av Shakespeares kärleksdikter frågade: 'Hur skulle ni känna om en man skrev så här till er?' Visserligen nämnde läraren att dikterna hade en queer tillkomstshistoria eftersom de skrevs av en man till en man. Men ironiskt nog nämndes detta helt kortfattat för att läraren sedan skulle få frossa i anekdoter om sina egna kärleksäventyr och de förmodade heterosexuella kärleksberättelser studenterna hade att bjuda på! Hen skulle ju lika gärna kunnat ställa samma fråga till männen i klassen eller formulerat sig mer könsneutralt.

[En] lärare brukade återkommande referera till ett Freud-citat som löd ungefär som: 'All men are scopophilic', vilket hen förklarade som att alla män tränar efter att beskåda nakna kvinnor. Detta menade hen var giltigt för att analysera olika former av litterära kärleksskildringar. Väldigt provocerande att bli tillskriven ett heterosexuellt begär och en sexistisk blick på världen!

Men vad som provocerar mig mest med heteronormen på lärarutbildningen är att lärarna där för vidare ett osynliggörande som även riskerar prägla de blivande lärarnas undervisning. De få gånger som hbtq-frågor nämns så beskrivs det som att 'ute i samhället finns det här och det behöver vi heterosexuella majoritetsmänniskor vara toleranta mot'. Det vill säga man förmodar att det i det aktuella rummet INTE finns några som helst hbtq-erfarenheter. Det är ett förhållningssätt som bryter mot skolans värdegrund om människors lika värde och dessutom helt enkelt inte speglar verkligheten.

I berättelserna ovan framkommer det hur allt annat än heterosexualitet osynliggörs eller förminskas, så även på lärarutbildningen där framtida lärare kommer att ansvara för och bemöta elever med olika (köns)identiteter, könsuttryck och sexualiteter. Föreläsare utgår ifrån att alla studenter är heterosexuella, men de gör även antaganden om studenternas könsidentitet och könsuttryck utifrån sina egna uppfattningar om kön, baserat på studenternas yttre. Det verkar också vara få föreläsare som är öppna med sin läggning ifall de inte är heterosexuella. Det avspeglar sig bland studenterna där få är öppna för sina kurskamrater om de inte är heterosexuella.

Nedan följer ett utdrag från kurslitteratur för Psykologi med inriktning mot sexologi.

Dessa två böcker har varit underlag för hela den delen av kursen som handlat om Klinisk sexologi och inte en enda gång har vi haft någon som helst diskussion med vare sig lärare eller övriga kursdeltagare ang att kritiskt granska eller reflektera över litteraturen. Inte heller har övriga perspektiv lyfts upp.

Hemlius, G. (2010). *Sociosexuell utveckling i ungdomsåren*. I Lundberg, P. O. & Löfgren-Mårtensson, L. (Red.) *Sexologi*.

Flickor och pojkar socialiseras till skilda sexuella förhållningssätt. Flickor fostras att emotionalisera sin lust och kåthet och att lära sig uttrycka sina känslor i ord. Verbal förmåga blir flickors rikedom och språk för att uttrycka känslor. Pojkar fostras att sexualisera känslor som frustration och aggression. Sexualiteten blir pojkarnas rikedom och språk för att uttrycka känslor’.

Hulter, B. (2008). *Sexualitet och hälsa - begränsningar och möjligheter.*

‘Könen skapas och utvecklas’

‘En ung kvinna har så många aspekter av sitt liv som står under utveckling. Ambitiösa unga kvinnor vill skaffa sig en gedigen yrkesutbildning, frigöra sig från föräldrarna, träffa en pojkvän, börja yrkesarbete, sköta allt i sitt nya hem, pröva ut vad sex kan vara och flytta ihop med pojkvännen.’

‘Längtan, lust och njutning’

‘Hur upplevs kvinnlighet?’: ‘Det närmaste sexuella sammanhang som är starkt känsloladdat för en kvinna är möjligheten att bära och föda ett barn. Då hon så äntligen kan ta sin sinrika kvinnokropp i bruk för att alstra nytt liv kan det vara som en befrielse. De kvinnor som har svårigheter att bli bekräftade genom moderskapet kan lida svårt av detta och känslan kan likna det en man drabbas av som har mist sin förmåga till erektion. Allt detta ingår i att vara kvinna, med de fantastiska möjligheter och oöverskådliga risker som ett barnalstrande liv innebär.’

‘Sexuella problem’

‘Kvinnor med nedsatt lust och olust’: ‘Den nyblivna modern har en mängd nya uppgifter som kvinna. Amningens hormonstimulering via prolaktin motverkar östrogenet och slemhinnorna kan bli tunna och sköra. Mannen får ingen prolaktintopp och han har ofta redan avstått från mera intensiv sexuell kontakt med kvinnan då hon varit högravid och han längtar nu verkligen efter att få komma igen i gamla vanor.’

En psykologstudent berättar:

Under en föreläsning om biologisk psykologi: Föreläsaren ger ett exempel på när den mänskliga hjärnan behöver fatta ett beslut, när en tjej behöver välja mellan två saker: Om det är ‘parallellslalom’ mellan två pojkvänner, de har olika egenskaper och så vidare, så behöver vi kanske sova på saken innan det går att fatta ett beslut. Föreläsaren visar bilder på två personer. Den benämner dem hela tiden som ‘tjejer’ – Den ena bilden föreställer Veronica Maggio, den andra en svart person på ett slättlandskap, med bar överkropp och stamutsmyckning. Föreläsarens

budskap är att trots dessa stora, stora olikheter finns ändå biologiska likheter. Citat: 'Om de här tjejernas pojkvänner skulle vara otrogna så skulle tjejerna bli svartsjuka.'

Problematiserande och föråldrad kurslitteratur finns det av allt att döma inom psykologin. Återigen saknas en kritisk diskussion varför alla förutom heterosexuella cispersoner osynliggörs i utbildningen. Förutom könsstereotyperna i citaten och berättelserna ovan så antas också alla "kvinnor" attraheras av "män" (och underförstått vice versa). Genom att, som föreläsaren i biologisk psykologi, förutsätta att svartsjuka automatiskt följer på "otrohet", som för övrigt inte definieras, antas det även att alla lever monogamt.

Kön och trans

I berättelserna visar det sig vara väldigt viktigt för många föreläsare och studenter att veta och påpeka vilket könsorgan en person har. Föreläsarna tillskriver studenterna könsidentiteter baserat på deras yttre.

***På** en gruppkurs på Akademihälsan [sa] gruppledarna: "Det är bara en stackars kille med i gruppen, resten tjejer." Jaha. Transpersoner finns inte eller?*

[L]äraren könar alla i klassen jämt och ständigt. När vi har gått upp och gjort någon övning framför klassen har den sagt saker som 'Här har vi ett lag som består av tre killar. Och här har vi det andra laget som består av en kille och två tjejer.' Så orelevant!!! Vad personernas könsorgan hade med uppgiften att göra är en mycket bra fråga... Dessutom är det ju väldigt lätt att felköna folk och känns väldigt respektlöst och så onödigt.

***Lärare** använder hela tiden uttryck som "Tjejen, lilla damen, ni tjejer/damer, unga fröknar" etc. under lektionstid och utanför till alla som ser ut som tjejer - men aldrig till de som framstår som killar. Alltså får jag nästan varje lektion försöka väga för och emot om jag orkar rätta läraren och/eller ta en diskussion med hen om mitt pronomen inför klassen.*

Genom att föreläsarna könar studenterna på detta vis osynliggörs framförallt transpersoner och personer som inte identifierar sig på ett sätt som går i linje med deras utseende. I flera av fallen har studenterna sagt till sina kursansvariga i förebyggande syfte, för att därmed slippa bli kallad fel kön och fel pronomen. Tyvärr verkar detta inte alltid få önskad effekt och både föreläsare och klasskamrater framstår som nonchalanta och likt flera studenter berättat "inte verkar vilja försöka" samt att studenterna upplever att de inte blir tagna på allvar.

***Jag** kände att jag behövde komma ut för lärarna eftersom, i alla fall en av dem gärna pratade om eleverna i tredje person och det kändes så jobbigt att ständigt bli felkönad. Jag skickade ut ett mail där jag skrev att jag skulle uppskatta om de kallade mig hen och om inte det, så kunde de använda mitt namn men inte hon. Den ena läraren var väldigt positiv och sa att den skulle försöka använda hen om mig även om det kanske skulle bli fel någongång. Den andra läraren svarade: 'Det kommer jag inte kunna komma ihåg.' Men att den skulle försöka använda mitt namn istället. Det var ju bra tänkte jag men det kändes ändå väldigt tråkigt att läraren inte ens tänkte försöka...*

Jag skickade i början av terminen ut ett mail till mina berörda lärare om att jag är trans och min önskan att tilltalas som en kille, med rätt pronomen, och upplever att deras svar var både nonchalanta och i vissa fall verkade som om det inte riktigt tog mig på allvar. I nuläget ångrar jag nästan att jag skickade de där mailen. Men det största problemet är nog det att det verkar som om allt utöver detta ligger dolt i strukturen - att folk inte har kunskap om de här frågorna, utan fortsätter i de här spåren och att vi som säger något upplevs som obekväma, dryga och stundtals rent rabiata. GU's hbtq-kunskap är överlag under all kritik.*

Några veckor innan min kurs skulle börja fick vi ut schemat över vad som skulle hända under terminen, som första moment stod det att vi skulle presentera varandra inför resten av klassen, som ett sätt att lära känna varandra lite bättre. När jag såg det här med presentationen kände jag mig genast obekväma. Om någon annan skulle presentera mig skulle de säkerligen använda fel pronomen om mig. Jag hade lite små-ångest över detta ändå fram tills dagen för presentationen var kommen. Först skulle vi berätta om oss själva för de andra i den lilla gruppen som vi var indelade i, jag sa då att mitt pronomen är hen eller den, och frågade även de andra i gruppen vilket deras pronomen var. Vi gjorde små 'fuskklappar' att ta med upp med info om de andra, på lappen om mig skrev jag även överst: 'pronomen hen'. Nu tänkte jag att jag ju borde ha garderat mig mot att den andra skulle säga fel och kände mig lite lugnare i situationen. Men lugnet varade inte länge. När jag blev presenterad användes hon och henne konsekvent och den som presenterade verkade inte alls ha tagit in min vilja om ett annat pronomen. Det kändes jättejobbigt att stå där framför hela klassen med ett tvångsaktigt, artigt leende på läpparna. Jag ville inte verka sur och tråkig, det var ju ändå mitt första möte med klassen. Jag kände att varje gång min klasskamrat sa hon eller henne trillade mina munngipor längre och längre ner och jag kände att det gjorde ont i mig. Men jag försökte så gott jag kunde att fortsätta se trevlig och glad ut men för varje hon/henne blev det svårare och svårare. Jag kände mig ledsen över att min klasskamrat inte verkade ha lyssnat på mig och jag kände mig osynliggjord, fastän jag försökt synliggöra mig på bästa sätt.

I berättelserna framkommer det att flera föreläsare tillskriver studenter ett antaget kön utan att det i något av fallen verkar vara relevant. Istället bidrar det till att vissa studenter känner sig osynliggjorda och förnekade i sin könsidentitet. Studenterna berättar hur de väger mellan att säga till föreläsarna när de blir felkönade och när fel pronomen används, och att istället vara tysta. Det verkar finnas en rädsla och otrygghet inför att upplevas som besvärlig, vilket gör att flera av studenterna inte orkar eller känner sig bekväma med att säga till föreläsarna.

Flera studenter berättar om den totala avsaknaden av kunskap kring mångfald i kön, könsidentiteter och könsuttryck (se även underrubrik "Normer kring kroppen och dess utveckling"). Studenter får ingen eller felaktig kunskap om transpersoner och intersexuella. När sedan kompetenta studenter upplyser föreläsaren om bristerna i undervisningen verkar föreläsaren förhålla sig likgiltig till detta eller försvarar sig genom att avbryta studenten.

En föreläsning om statistik och hur enkäter formas. Föreläsaren säger: 'Vi börjar alltid med bakgrundsinformation. Först kommer kön, och där finns ju bara två alternativ.' Jag säger att det vore bättre om en också gav 'Annat' som ett svarsalternativ. Föreläsaren blir tyst, tänker lite och säger: 'Men nej. För biologiskt finns det bara två kön.' Jag säger att 'Nej, det gör det inte. Du

exkluderar intersexuella, och personer som identifierar sig på andra sätt.’ Och det blir jättesvårt att prata för att föreläsaren hela tiden pratar på mig och lyssnar inte på vad jag säger eller hur jag menar, säger något om ‘kvinnliga män och manliga kvinnor’. Och sedan gäller det att bara gå vidare med föreläsningen utan att vidare diskutera denna icke-fråga.

***En** föreläsare i folkhälsoupplýsningens historia nämner hur hen är speciellt insatt i hur Sverige har tvångssteriliserat folk på de mörka 20- och 30-talen men förstod ingenting, och tyckte inte att det var intressant, när jag sa att Sverige fortfarande tvångssteriliserar människor som vill byta juridiskt kön.*

***0-20** år i psykoanalytiska perspektiv: Det står även om transsexuella, att pojkar kan ha svårare att förlika sig med sin könsidentitet pga att pappor är ute och tjänar familjens uppehälle (boken är fruktansvärd även ur feministisk synvinkel) och att det är därför ‘det finns fler män som byter kön till kvinnor’. Boken skrevs på 70-talet men reviderades senast -92. Den fick massiv kritik vid seminariet, och det främsta (enda) motargumentet var ‘det finns ingen bättre bok på svenska’.*

Det framkommer också att universitetsbyggnader inte är tillgängliga för transpersoner.

***Som** trans* person på GU har jag noterat följande, ofantligt jobbiga saker: Likadant utformade toalettutrymmen är fortfarande märkta Damer/Herrar, och som FtM är det en daglig mardröm att hinna på en av de ‘typ’ icke-uppdelade toaletterna (4 st) varje rast istället för att behöva gå in på den som är märkt damer.*

***Senast** idag fick jag fylla i en kursutvärdering som inleddes med “kön: ()man ()kvinna”. Denna gång på Akademihälsan, men det har hänt flera flera gånger under min studietid.*

Det förbjudna pronomenet

Pronomenet hen har under 2012 varit väldigt omtalat och är det till viss del fortfarande. Många personer verkar ha en komplicerad relation till ordet, och så verkar även föreläsarna i de berättelser som följer.

***Jag** läste en skrivarkurs och skrev ett reportage där jag intervjuade en person vars pronomen var hen. Vi skulle skicka in våra texter i två versioner och när jag fick tillbaka den första hade min lärare ändrat i stort sätt alla hen/benom till han/honom eftersom den jag intervjuade hade enligt läraren ett ‘killnamn.’ Läraren hade sedan skrivit kommentarer om vad som kunde förbättras och då skrivit ‘Varför detta pronomen när du redan nämnt personen vid namn?’ När jag skickade in min text en andra gång skrev jag i mailet att jag använde hen eftersom jag alltid frågar personer som jag skriver om vilket pronomen de vill att jag skriver och att den jag intervjuat hade sagt hen. När jag sedan fick tillbaka texten efter andra inlämningen vågade jag inte kolla vad läraren skrivit men såg att jag blivit godkänd och nöjde mig med det. ... nu fick jag ta mod till mig och läsa kommentarerna också, så det gjorde jag. Det första jag möttes av då var: ‘Bra, men skippa hen i fortsättningen’ (och sedan något som jag fortfarande inte lyckats tyda, men något om, som tidigare, att jag redan nämnt personens namn = vet personens kön enligt läraren...) När jag läste detta blev jag väldigt ledsen och kände mig ganska*

kränkt och ville säga något till läraren. Men eftersom mina betyg inte då blivit inrapporterade vågade jag inte i fall att läraren skulle störa sig på grund av det, hen verkade ju vara ett problem eftersom jag fått ganska mycket kommentarer/tillrättavisningar på det. Så just i den maktpositionen kände jag att jag var tvungen att vänta med att säga något i fall det skulle bli problem. Förhoppningsvis och antagligen skulle det nog inte bli några problem även om jag hade sagt till då, men en kan aldrig veta och jag kände mig i underläge eftersom det ändå handlade om mina betyg, så jag ville inte riskera något.

En lärare förbjöd oss att säga hen när vi översätter verb till svenska, eftersom det 'inte ingår i svenskan'. (Efter ett klagomail ändrade hen dock sig och tillät ordet.) Till saken hör att det finns MÅNGA verb där man inte vet om det är han eller hon som utför handlingen.

[V]i skulle skriva ett tal och jag använde min kompis som en av talets huvudpersoner. Eftersom min kompis är intergender och en hen använde jag såklart hen när jag pratade om min kompis. Jag fick då som kommentar på pappret när vi fick tillbaka talen 'Var det viktigt att inte veta om personen var en flicka eller en pojke?' Och jag kände 'VAR det viktigt?!'

Normer kring kroppen och dess utveckling

Föreläsarna är normativa på diverse sett, tex använder ordet samlag synonymt med sex. I böckerna skrivs om 'försenad sexualdebut' som konsekvenser av en sen pubertet. Sedan när fanns det en 'Korrekt' ålder för att sexdebutera? jag trodde att det var något upp till individen själv. Är trött på att vara arg efter varje föreläsning.

GU förväntar sig att jag skall skriva om NORMAL pubertet. Enligt (kurs)boken så slutar den bland annat för flickor i C-kupa. (Grattis majoriteten av kvinnor på planeten, ni har genomgått en onormal pubertet och är underutvecklade. Kanske lite allmänt efterblivna och manliga med.) Den här boken är sjuk i huvudet.

Föreläsare utan kunskap om intersexualitet men med en mycket osmaklig humor:

Föreläsning om sexuell differentiering: Min föreläsare valde att teasa lite med snaskig information om någonting avvikande och anormalt för att hålla uppe intresset medan hen betade av sina skildringar av 'normal' manlig / kvinnlig utveckling. När jag tillslut frågade vad fan det var hen lockade med som onormalt hela tiden tog hen oss för kollektiva idioter och började förklara att - Jaaaaa.... Det går ju inte alltid som man tänkt! - Vad menar du med det? - Jaaaa, det får du seee... - Menar du intersexuella? Hen blev paff och började tala om hermafroditer - Är inte det ett gammalt ord för intersexuella? Nej, det var det alltså inte och hen trasslade in sig i att å ena sidan mena att det fortfarande används som medicinsk term för personer som har två kön och samtidigt prata i svepande drag om att det finns många variationer utom och inom den påstådda mallen för kvinnligt och manligt kön. Vid ett senare tillfälle använde hen sig av ord som pojkhjärnor och flickhjärnor utan att vilja förklara vad det är. Hur ser en sådan hjärna ut? Vad är skillnaden? Hur uppstår de? De frågorna avfärdades med ett skratt. Jag var flyförbannad.

Vissa delar av föreläsningen var något uppdaterade jämfört med Sexologi-boken jag fått läsa i om en tidigare kurs, men det hela var så smaklöst upplagt med ett tydligt skapande av Vi och De, där vi antogs vara "normalutvecklade" fittor och snoppar och där De framställdes som anomal kurios och som vandrande mutanter mitt ibland oss. Informationen gick liksom stick i stäv med presentationen. Och ingenting sagt om själva utvecklingsprocessen av könsorgan som ju är så lika oberoende av kön. Så jävla tråkigt. Hen uppehöll sig också gärna kring snoppens funktion, spermaproduktion och diverse upplevelser av sexualitet ur ett manligt perspektiv.

***[F]**föreläsaren pratar om livmoder som 'gummor' och testiklar som 'gubbar'. Någon variation och mångfald i reproduktiva könsorgan tas aldrig upp. Föreläsaren pratar om kvinnors bröst (när en skulle kunna prata om bröst). När läraren sedan höll sista föreläsningen hade jag skrivit ner en lapp med alla hemska saker den hade sagt och skämtat om och gick fram till den. Hjärtat klappade som om jag skulle dö, benen darrade. Och jag sa att den totalt exkluderar intersexuella människor och transpersoner från undervisningen, den drar heteroskämt och förstärker könsroller och tråkösmodellen. Den förstod min feedback om att skämta 'för mycket' men att 'det biologiskt bara finns två kön', och jag sa att nej, det gör det inte, att det finns mycket variation i könsorgan och hormonnivåer hos olika människor, att en person med snippa kan ha testiklar inne i kroppen osv., och en person med testiklar kan ha mycket höga östrogennivåer. Att det är helt onödigt att säga 'gummor och gubbar' om livmoder och testiklar när en kan använda dessa namn och därmed inte förstärka antagandet att människor med livmoder alltid är kvinnor och människor med testiklar alltid är män – och att det inte finns något annat. Jag vet inte om den hade någon gång ens hört om intersexuella eller transpersoner, men den sa att det är helt omöjligt att ta med allt sånt i undervisningen men att den förstår min kritik.*

***På** en föreläsning om stress såg vi massor av bilder på 'manshjärnor' och 'kvinnohjärnor'. Jag påpekade att bilder och information vi får inte säger något om transpersoner eller intersexuella. Föreläsaren gick i försvarsställning, lät mig inte prata mer och sa att hen inte binner ha med alla minoriteter i en föreläsning.*

***Under** en föreläsning på Socionomprogrammet kom det upp diskussioner kring friidrottaren Caster Semenya, då det i media vid denna tidpunkt rådde panik över denna människas biologiska kön. Då en student nämnde något i stil med 'tvåkönad' svarade föreläsaren (en lärare på institutionen) genom att med ett hånfullt leende säga 'Jaha, det är en HERMAFRODIT'. Jag räckte upp handen, skakades av ilska, och sa att det idag anses kränkande att använda begreppet hermafrodit och att ingen gör det längre – att det istället kan kallas Intersexualism. Läraren sa 'jaha' och verkade inte bry sig nämnvärt om min kommentar. Det hela kändes så hemska och transfobiskt, som att läraren började hånle för att den tänkte att det rörde sig om någon form av 'freak'.*

Okunskapen kring intersexualism är skrämmande stor bland föreläsare, och de så kallade skämten i berättelserna ovan är grovt kränkande. Återigen behandlas det som går utanför normen som något abnormt, men ses samtidigt på ett obehagligt sätt som något "spännande" en kan skämta om på föreläsningen. Många föreläsare tycks också anse sig stå över kritik och ifrågasättanden från studenter, avbryter studenter och använder sig av diverse härskartekniker i föreläsningssituationen vilket definitivt inte främjar en studiemiljö där studenter uppmuntras att tänka själva samt kritiskt ifrågasätta information.

Undermåligt implementerad feminism

[En] lärare säger 'I det här språket har alla ord ett genus, men här är inte alla manliga ord automatiskt negativa och alla positiva ord feminina'. (Som det är inom feminismen som är en manshatarideologi?).

Vi läser programmering, ett påstående kan antingen vara sant eller falskt i många sammanhang. Om man bortser från att just detta program handlade om män och 'inte män' som gifter sig med varandra, och skiljer sig (eftersom kvinnan ibland tröttnar på att mannen inte hjälper till i bushållet, trots att hon är så bra på att göra så många saker samtidigt, paus för skratt). Så fanns det alltså en variabel som hette 'kön'. Kön kunde antingen vara 'man' eller 'inte man'.

Vissa lärare på teologiprogrammet ... uttalar sig mycket oprofessionellt och kränkande om kvinnor och hbtq-personer i sin auktoritetsposition, under lektionstid.

Flera studenter berättar om att killar i klassen ges mycket mer utrymme än studenterna som föreläsaren uppfattar som tjejer.

Killar tenderar att få mer utrymme under lektioner från alla lärare, oavsett kön, medan tjejerna oftare blir tystade, avbrutna eller ignorerade. Det verkar som om tjejers ord inte är lika mycket värda när allt kommer omkring.

[L]äraren låter killarna skrika ut sina svar obäddat, medan tjejerna försynt räcker upp händerna. tjejerna får därmed inte svara i långt när samma utsträckning. Hen gör inget för att lösa situationen, vilken hen knappast ser som ett problem ens.

Manliga studenter tillåts skrika rätt ut, medan kvinnliga får kämpa för att få svara.

Arkitekturutbildningen har i snitt 2/3 'kvinnliga' studenter, men talar vi utrymme elever tar under lektioner och föreläsningar gäller klassikern att just 'kvinnliga' elever håller tyst. (Det finns i branschen en oro för att detta ökande antal kvinnor framgent kommer att sänka medellönen.). De flesta professorer, lektorer och handledare i grundutbildningen är män, med några undantag. På masterutbildningarna blir det snäppet bättre.

En kurs ledd av tre lärare, samtliga män, som skapade ett mer eller mindre misogynt klimat. 'Manliga' studenter gynnades konsekvent genom sånt där som är så svårt att ta på: att ges utrymme, bli uppmärksammas och uppskattad, att ens deltagande anses värdefullt. Hur svår det än är att sätta fingret på vad exakt det handlar om så hade studenter även året efter liknande upplevelser.

Det pratas oerhört lite om maktspekten i arkitekturpraktiken, nämligen att man bygger fysiska strukturer som påverkar människors möjligheter och förutsättningar, aktiviteter, identitetsuppfattning, avgör VILKA som är önskade på en plats (målgrupp) och inte. Eftersom makt i denna aspekt saknas är maktskillnader inom professionen eller köns-/ annan bias i projekt än mer avlägset. Till exempel bostäder utgår allt som oftast från kärnfamiljer - vilka i själva verket enbart utgör 20% av befolkningen. Vad händer med andra relationsformer/familjekonstellationer/sociala relationer/bostadsformer?

Den obligatoriska föreläsningen om genus och hbtq

Jag har strax läst hela Socionomprogrammet på Göteborgs universitet och är så obeskrivligt besviken över utbildningens förhållningssätt till hbtq- och genusfrågor. Istället för att baka in ett hbtq- och genusperspektiv i undervisningen har vi haft tre-fyra stycken föreläsningar som har berört hbtq eller genus specifikt (tre-fyra föreläsningar under ett program på 3,5 år). Konsekvensen av detta är att all annan undervisning har präglats av formuleringar kring 'Föräldrarna – alltså mamman och pappan' och 'Män är så, kvinnor är så – det är bara så det är', och så vidare. Det är som att de tänker sig att de ska slippa prata om hbtq eller genus i övrigt om de 'avverkar' dessa ämnen lite snabbt under några föreläsningar. Jag är också enormt besviken över att lärarna på institutionen ibland har berättat för oss att de har läst i utvärderingar att tidigare studenter har tyckt att det har varit för mycket genus i undervisningen, och att de ska försöka ha detta i åtanke. Jag anser att det är institutionens skyldighet att se till att ett tydligt maktstrukturperspektiv genomsyrar hela undervisningen, oavsett vad studenterna själva tycker om det. Jag undrar om de hade reagerat likadant om kritiken hade gällt att vi pratar för mycket om diskriminering på grund av hudfärg. Det är som att genus och hbtq osynliggörs och viftas bort, bland annat genom att institutionens lärare förlöjligar dessa perspektiv under föreläsningar.

Studenter berättar att innehållet i den obligatoriska genusföreläsningen i programmet varit undermåligt.

En ... lärare förklarar vad inriktningen queerteori är med beskrivningen 'det är ju hela hen-debatten och det där, men det vet ni säkert mer om än jag'. De andra inriktningarna får mycket mer ingående och längre beskrivningar.

En föreläsning om genus i mitt program: föreläsaren börjar med att säga att hen inte är så himla insatt i det här med genus. Senare i föreläsningen försöker hen presentera olika riktningar inom genusforskning, kommer till 'queerstudier' och blir obehaglig och säger: 'Ja, jag vet inte riktigt, det här har kanske något med bisexualitet och sånt å göra...' och fortsätter snabbt. Varför kan inte institutionen ge oss en föreläsare som kan 'det här med genus'?! Det finns massor av bra genusforskare på GU! Och även om 'kön' och 'jämsliddhet' helt okej ofta 'tas upp' i vårt program förknippas de inte till vår framtida yrkesroll på något sätt, och därför förblir allt genustänk helt främmande och frånvarande för de i klassen som inte har tänkt på det innan.

***Föreläsaren** fortsätter ... med att hen ville ta med bilder från en studie som bevisar att kvinnor och mäns hjärnor är olika, och att ja, det här med 'socialt konstruerat kön' kan ju ha någon påverkan, 'men den är inte stor'.*

***Jag** vet inte vad som är värst. Att jag nyss satt här och tänkte att institutionen för socialt arbete är något bättre än andra eller att jag ens tänker att jag behöver jämföra. För vi är inte där någonstans. Ingen är fri förens alla är fria som en klok person en gång sa. Reflektion så här efter 3,5 år är väl att jag förundras över hur en klientorienterad utbildning kan ta så lätt på något så viktigt. Hur en föreläsning om 'HBT-personers livsvillkor' är det som de tycker att folk ska ha med sig. Hur dåligt implementerat det är i utbildningen med normkritik. Hur arg jag var under HBT-föreläsningen för att att föreläsaren var så jävla ursäktande. Till och med uttryckte att en kanske inte ska jobba med adoptionsfrågor om en är homofob. Hur det under föreläsningar ibland skär till lite i mig för jag inte finns. Vi finns inte, inte någon av oss som faller utanför normen. Vi och dom. Gällande klass, kön, sexualitet, etnicitet - you name it.*

Vem skrattar mest?

Följande berättelser visar på att många föreläsare försöker använda sig av humor för att lätta upp stämningen. Traditionella könsroller och heterosexuella relationer verkar betraktas som bra material att utgå ifrån, eventuellt med anledning av att det förväntas att studenterna ska känna igen sig.

***En** föreläsare i folkhälsoekonomi skämtade på föreläsningen: 'Det finns ingen reklam på halvnakna kvinnor på vintern eftersom då skulle män köra in i diket.' När jag påpekade att hen inte kan säga så, tror hen att kvinnor inte kan störas av sån reklam, så sa hen: 'Nej just det, det kan ju finnas reklam med halvnakna killar också'.*

***Händelsen** utspelar sig efter att vi hade tittat på ett tal av Bill Clinton. Läraren frågade oss efter talet om vi hade några minnen av Clinton eller vad vi hade tyckt om Clinton. En av mina (fittfödda) klasskamrater räcker då upp handen och säger att den hade tyckt om Clinton och tyckt Clinton verkade trevlig. Då säger vår lärare "Ja det var ju många kvinnor som gillade honom." på ett lite flörtigt sätt.*

***Fysiologi**, en föreläsning om hjärnan. En student frågar skojsamt: 'Men finns det nåt i det att det ibland hörs talas om 'selektiv hörsel'?' Föreläsaren: 'Haha, en sån grabbig fråga. Du menar säkert att till exempel män kanske hellre vill lyssna på en fotbollsmatch än vad partnern säger.'*

När vi skulle lära oss om hormoner påpekar någon att alla människor har östrogen och testosteron i kroppen (medans föreläsaren hade fått det att låta som om det bara är östrogen i 'kvinnor' och bara testosteron i 'män'), så vad gör östrogen i manskropp då? Då säger föreläsaren: 'Ja, vi grabbar kanske bittar vår feminina sida med den.' Jaha, vad är 'en feminin sida' för något då??

Vi fick på en föreläsning om kroppssammansättning se på studier om förändringar i muskelmassa när män blir äldre. Föreläsaren tyckte att 'ni tjejer' skulle ha det i åtanke vid partnerval.

Heteronormativitet i allmänhet

Heteronormativitet i undervisningsinnehåll

I början på min utbildning kände jag mig arg mest hela tiden för att allt var så heteronormativt och där allt annat än cis-hetero ständigt exkluderades. När det togs upp var det som 'å nu det här andra som också kan vara viktigt att tänka på'. Nu 4 terminer in på socionomprogrammet kom jag på mig själv med att knappt reagera på heteronormativiteten i utbildningen längre. Jag har blivit avtrubbad. Å min utbildning ger inte oss förutsättningar att möta andra än de som finns inom normen. Gällande "det andra" lämnas detta alltid över till studenterna att tänka kring och därmed tar vi själva ansvar för att göra vår utbildning allmän (dvs applicera på HELA befolkningen).

Heteronormativt klimat där en inte vågar "komma ut"

Flyttade till Göteborg från en medelstorstad för att börja plugga på Chalmers när jag var 18 år. Att komma till en storstad var det mest frigivande jag gjort eftersom jag är bög. Men, trots det så tog det mig ca hela min studietid att våga prata öppet om det. HELT sinnessjukt. Jag visste att mina vänner och människor runt omkring mig i studiemiljön inte alls hade något emot hbtq-personer. Men det var fortfarande en jävligt oskön stämning med skämt hit och dit. Det värsta var att när någon väl slängde ut en extremt ogenomtänkt kommentar om någon eller något ämne så satt alla tysta. Idag vet alla om att jag är bög, men det är fortfarande bara jag i hela umgängeskretsen som vågar ta diskussionen.

Det är obehagligt och tröttsamt att varje dag behöva komma ut som queer/transperson som vill bli tilltalad hen. Men jag får väl ta den striden. Kanske är det bättre för nästa generation i högskolan.

Hen och homosexuellas rätt att skaffa barn kan vara debattämnen.

Jag gick och vändades ända från att vi fick reda på att vi skulle ha [en debattävling i slutet av kursen]. Jag tänkte att det säkert kommer komma upp jobbiga ämnen som typ homo- och transsexuellas rätt att skaffa barn eller något om hen. Och mycket riktigt ett förslag som kom upp var homooption, detta förslaget försvann dock i första omröstningen men för mig kändes det verkligen inte ens okej att skriva upp det som ett förslag. Tänk om det röstats fram! Läraren sa att alla ämnen var välkomna men jag funderade på om det varit okej om något ämne vart väldigt rasistiskt/nazistiskt eller varit emot heterosexuella. Jag ville så gärna komma med något förslag som jag tyckte var likvärdigt med homooption men kunde inte förmå mig att säga något. Hade förslaget gått vidare till en andra omgång hade jag dock känt mig tvungen att gripa in och be dem ta bort det men det behövde jag tack och lov inte. Dock kom ett annat förslag fram som handlade om hen kopplat till könsneutrala dagis. Klumpen i magen växte för varje gång förslaget tog sig vidare till ytterligare en omgång. Tillslut stod det klart att hen kopplat till könsneutrala dagis var ett av de sex ämnena som skulle debatteras. Jag mådde så psykiskt dåligt och kände mig så kränkt. De skulle debattera något som är en så stor och viktig del av mig själv. Eftersom ämnet var hen kopplat till könsneutrala dagis kände jag att jag inte

kunde säga att det inte var okej, vilket jag hade gjort om det endast hade handlat om användandet av ordet hen i sig. Vi skulle bli lottade vilket ämne vi fick och om vi var för eller emot skulle vi inte få veta förrän på debattdagen. Jag kände hur paniken började sprida sig, tänk om jag kom i hen-gruppen, vad skulle jag göra? Jag kände att om det hade hänt hade jag varit tvungen att prata med läraren och be att jag skulle få byta grupp för jag hade aldrig klarat av att kanske hamna i den gruppen som var på motsidan. Tack och lov slapp jag hamna i den gruppen men jag kände mig ändå kränkt, förtryckt och väldigt ledsen när lektionen tog slut och vändades över att behöva sitta och lyssna på de som skulle debattera om hen.

Jag vill läsa fortsättningskursen ... men tvekade länge eftersom jag visste att vi kommer ha den jobbiga läraren i den kursen också. Jag känner mig fortfarande inte helt bekväm med att om jag kommer in, kommer jag behöva ha den läraren i en termin till[...]. Det känns sorgligt och tråkigt att jag fundera på att välja bort kursen som jag ville läsa på grund av en lärares heteronormativa beteende.

Det blir studentens egenansvar att utbilda klassen och föreläsare eller läsa mer om dessa perspektiv.

Jag är så trött på att jag är den i min klass (typ 60 pers) som får undervisa både klasskamrater OCH föreläsare om genus-, köns-, trans- och sexualitetsfrågor. Kasst att mina klasskamrater utan mig inte skulle ha en aning om dessa tankar, eller hur en kan (och bör) integrera dessa tankesätt på just vårt område.

Eftersom normkritiska perspektiv på lärande inte tycks rymmas inom ramen för den nuvarande lärarutbildningen känner jag mig tråkigt nog hänvisad till att lära mig mer om sådana perspektiv på egen hand.

Diskussion

Universitetsvärlden avspeglar samhället på många sätt, tyvärr även när det gäller homofobi och transfobi. Det handlar inte om enskilda personer som saknar kunskap utan problematiken ligger i strukturer. Likabehandlingsplaner tycks i många fall inte vara mer än vackra ord på papper i en byrålåda. Verkligheten för studenterna och personalen är en helt annan. Studenter som bryter mot normer kring kön, sexualitet och relationer får utstå hån, osynliggöranden, trakasserier och ifrågasättanden på högskolan, i studiemiljön såväl som i undervisningsinnehållet.

Alla studenter oavsett medborgarskap ska ha samma rätt till god studiesocial miljö där de mänskliga rättigheterna respekteras och där alla kan känna sig välkomna och trygga. Berättelserna ger flera tydliga exempel på hur homofobi och transfobi och okunskap kan ta sig uttryck på universitetet. Att dessa händelser förekommer utan att någon, förutom den som utsätts för kränkningarna, påtalar det eller ens försöker sätta sig emot är skrämmande.

Ett av de tydligaste tecknen på att utbildningarna genomsyras av heteronormativitet är de otaliga situationer där föreläsare genom sina ordval och sätt att tala gör antaganden om studenternas sexualitet och könstillhörighet eller könsidentitet. Liknande resultat kan läsas i *Talande tystnad* (Wiktorsson & Rothelius, 2003) där många studenter vittnar om hur heterosexualitet tas för givet. Inte mycket har hänt på tio år. Hbtq-personer behandlas som om "de" bara finns "där ute", aldrig i föreläsningssalen, och att "de" är något som "vi" ska förhålla oss toleranta till.

Att anta att alla studenter är heterosexuella cispersoner innebär ett medvetet eller omedvetet osynliggörande av andra identiteter vilket bidrar till att upprätthålla ett förtryck och en underordning av de personer som inte följer normer kring kön och sexualitet. Det innebär också att det anses okej att debattera ämnen som "homosexuellas rätt att adoptera" och pronomenet hen.

Dessutom är att tala om vissa kroppar som "normala" och peka ut andra som "avvikande" alltid problematiskt och kränkande då få passar in i normen. Okunskapen kring intersexualism verkar vara stor, även bland de föreläsare som undervisar om kroppens utveckling och fysiologi. Idag talas det snarare om en mångfald gällande biologiska kön, och föreläsarna borde verkligen lära sig att ordet hermafrodit inte längre används utan upplevs som kränkande.

Studenter ska få använda könsneutrala pronomen i kursarbeten och bli respekterade med sina självvalda pronomen i arbetsmiljön. Oavsett om pronomenet hen betraktas som ett ord som är lämpligt att använda i akademiska texter eller inte, kvarstår det faktum att detta är ett pronomen som många människor använder om sig själva för att beskriva sin könsidentitet. Att inte acceptera bruket av detta begrepp leder till ett osynliggörande av de personer som använder det som sitt eget pronomen, och i förlängningen till osynliggörande av transpersoner.

Från berättelserna framkommer att problematisk och föråldrad kurslitteratur finns i alla fall inom psykologin. Det är lätt att skylla på att det inte finns bättre kurslitteratur på svenska, eller att boken är förlegad vad gäller synen på män och kvinnor samt homosexualitet. Det duger ändå inte som ursäkt för att i undervisningen använda sig av material och texter som direkt kränker och ifrågasätter och/eller osynliggör människors sexualitet och identitet. Det minsta en kan begära i dessa fall är att föreläsaren påtalar det problematiska i dylika resonemang, avsätter tid för seriösa kritiska diskussioner kring litteraturen, samt hänvisar till nyare teorier eller forskning som inte bygger på att allt annat än heterosexualitet är en avvikelse. Det är dags att byta ut böckerna. Nu.

Det ska inte förekomma några kränkningar, oavsett om de är inlindade i ett skämt eller sägs rakt ut. Genom att skämta om det som anses avvikande eller dra (hetero)sexistiska skämt skapas ingen sammanhållning i en klass eller förståelse mellan människor med olika erfarenheter. Oavsett avsikten hos den som yttrat skämtet är det viktigt att uppmärksamma att även dessa uttalanden bidrar till att reproducera och befästa normer kring kön. Humor kan användas som strategi för att legitimera kränkande uttalanden med hänvisning till att "det bara var ett skämt". Det spelar ingen roll om skämtet inte var menat som sexistiskt om det är det. Det är även viktigt att fråga sig för vem skämt av dessa slag är roliga. Det är alltid den som upplever skämtet som obehagligt som har tolkningsföreträde.

På Göteborgs universitet finns det många forskare och föreläsare inom genusvetenskap, och även Nationella sekretariatet för genusforskning har sitt säte i Göteborg. Hur kommer det sig då att studenterna ändå så ofta får felaktig fakta eller att föreläsare till och med erkänner att de inte vet vad de pratar om? Föreläsarna måste ha kunskaper kring det de ska lära ut och rimligtvis borde en föreläsare som upplever att hen inte kan "det här med genus och queerteori" ta sig tid att utbilda sig själv inom ämnet - i synnerhet då denne ska hålla en föreläsning om det.

Att avsätta genus- och hbtq-perspektiv och normkritik till speciella temadagar och i föreläsningen avstå från att behandla det i utbildningen i övrigt riskerar att förstärka fördomen om att hbtq-personer är "de andra" i förhållande till normen. Underförstått blir då också att normen är de som sitter i föreläsningssalen. Att inte integrera genus, hbtq och intersektionalitet i (i synnerhet) klientorienterade utbildningar är ett allvarligt problem och konsekvensen av detta blir att studenter som inte själva tar sig tid att sätta sig in i dessa perspektiv inte är kvalificerade att bemöta hbtq-personer efter sin utbildning. Det ska inte vara studentens egenansvar att utbilda klassen och föreläsare eller läsa mer om dessa perspektiv.

Många berättelser vittnar om ojämnt fördelat utrymme på lektioner. Att ta plats är svårt om en ständigt blir avbruten, inte får svara för att föreläsaren väljer att ge någon annan utrymme att tala, svara på frågor och diskutera. Det framkommer också att föreläsare använder sig av härskartekniker och avbryter studenter som ifrågasätter eller har andra synpunkter, vilket inte skapar ett öppet klimat där studenter uppmuntras till att tänka själva och ifrågasätta. En student ska kunna känna sig trygg i att påpeka de faktafel, generella brister eller fördomar som föreläsare förmedlar kring exempelvis genus och hbtq utan att behöva vara rädd för att bli misstrodd eller bemött med kränkningar. Om en inte blir tagen på allvar, inte anses besitta kunskap eller relevanta åsikter, upprätthålls en hierarkisk patriarkal struktur. Därmed blir makten och utrymmet i föreläsningssalen ojämnt fördelade.

Maktrelationen mellan student och föreläsare blir här tydlig. Vissa studenter vill inte verka besvärliga, andra vill inte riskera sina betyg. Det framkommer dessutom att många av studenterna känner att de är i underläge och inte vågar eller orkar påpeka när föreläsarna uttrycker sig heteronormativt eller gör felaktiga antaganden. Det här är så klart helt oacceptabelt.

Något viktigt att påpeka är att universiteten går miste om viktig information om skillnader i studenters välmående och synpunkter när enbart "man" och "kvinna" ges som svarsalternativ i utvärderingar och undersökningar. Exempelvis i Sveriges förenade studentkårers undersökning *Klara dig själv* (2008) och Ungdomsstyrelsens kartläggning *Hon, hen, han* (2010) framkommer det att vissa parametrar, som sexualitet och/eller könsidentitet eller könsuttryck, kan visa på skillnader i välmående mellan olika grupper.

Slutord

Likabehandlingsplaner, lagar och förordningar i all ära, men de studenter som har skrivit till Håbeteku (och säkerligen inte bara dem) upplever en vardag som är långt ifrån de mål som formulerats. Det måste bli en förändring. Om Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola inser vikten av en tillgänglig högskola där alla kan känna sig synliga i klassen och där alla kan få kunskaper och färdigheter att bemöta sina klasskamrater och framtida klienter på ett respektfullt sätt så vinner dessa, och resten av samhället, i längden.

Nu måste de fina orden i likabehandlingsplanerna implementeras i utbildningen på riktigt, och det borde ha gjorts för länge sedan.

Förslag och tips

Alla identiteter är självdefinierade. Anta inte att du vet någons kön, sexualitet eller någonting annat som har att göra med deras identitet. Fråga, lyssna och respektera det du hör.

Tänk på att alla personer inte är heterosexuella och/eller cispersoner, så för att vara så inkluderande som möjligt, prata könsneutralt.

När du som föreläsare träffar en grupp studenter för första gången, börja med en namn- och pronomenrunda. Tänk på att en student kan byta namn och föredraget pronomen.

Ta hjälp av de forskare och föreläsare som är duktiga på genus och hbtq-frågor när föreläsningar om dessa ämnen ska hållas. Att låta någon som inte är insatt i ämnet föreläsa leder inte till att studenterna får den kunskap de behöver.

All personal inom högre utbildning ska besitta kunskap i hbtq-frågor och praktisk normkritik.

Normkritik, genustänk och hbtq-perspektiv ska genomsyra klientorienterade utbildningar för att försäkra att studenterna får kunskaper och färdigheter att bemöta sina framtida klienter på ett respektfullt sätt som inte för vidare unkna fördomar och antaganden.

Skapa riktlinjer för kursansvariga om kurslitteratur. Problematisera och förlegade texter ska kunna kritiserars.

Men avslöjandets tid är här! Avslöja föreläsarna som vägrar byta språk och pronomen användning. Som beivilt kan sitta och köna mig utan att veta ett skit om vem JAG är eller definierar mig som. Samtidigt som jag kan känna värme över exempelvis den där föreläsaren som skarpt nog på ett enkelt sätt talade inkluderande. Hen vände och vred på orden, visade på språkets makt. Ni finns ni också på institutionen, men ni är för få. Men tack till er, ni som gjort mig glad vissa föreläsningar... Men det är hos er, ni som undervisar, som en stor del av ansvaret ligger. Ni har 3,5 år på er att öppna upp våra sinnen och få oss att reflektera. Jag kommer möta människor under hela mitt yrkesliv var jag än arbetar. Vi ska ha med oss verktyg för detta. Och jag tror att mycket kan börja hos er, och erat språk och era exempel och er kurslitteratur ni väljer, era seminarier.

Referenser

Chalmers tekniska högskola. (2013). *Arbetsordning för grundutbildningen*. Hämtad 2013-05-22 från <http://www.chalmers.se/sv/om-chalmers/verksamhetsdokument/Sidor/arbetsordningfor-grundutbildningen.aspx>

Göteborgs universitet. (2010). *Likabehandlingsarbete vid Göteborgs universitet*. Hämtad 2013-05-22 från <http://www.gu.se/omuniversitetet/varderingar/jamlikhet>

RFSL - Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter. (u.å.) *Be-greppslista*. Hämtad 2013-05-22 från <http://www.rfsl.se/?p=410>

Sveriges Förenade Studentkårer. (2008). *Klara dig själv - SFS rapport om studenters möjlighet att fullfölja studierna*. Stockholm.

Ungdomsstyrelsen (2010). *Hon hen han. En analys av hälsosituationen för homosexuella och bisexuella ungdomar samt för unga transpersoner*. Stockholm: Ungdomsstyrelsens skrifter. Hämtad 2013-05-22 från http://ungdomsstyrelsen.se/sites/default/files/publikationer_uploads/hon-hen-han.pdf

Wiktorsson, P. & Rothelius, S. (2003). *Talande tystnad - Rapport från HoBiGU-projektet vid Göteborgs universitet*. Göteborg: Göteborgs universitets studentkårer och Filosofiska Fakulteternas Studentkår.

“Avvikelser från den normala puberteten”

”Vi som säger något upplevs som obekväma, dryga och stundtals rent rabiata.”

"Bra, men skippa hen i fortsättningen."

”Det hela var så smaklöst upplagt med ett tydligt skapande av Vi och De, där vi antogs vara ’normalutvecklade’ fittor och snoppar och där De framställdes som anomal kuriosa och som vandrande mutanter mitt ibland oss.”

”Hur det under föreläsningar ibland skär till lite i mig för jag inte finns. Vi finns inte, inte någon av oss som faller utanför normen. Vi och dom. Gällande klass, kön, sexualitet, etnicitet - you name it.”

